

Äiti-vauvapsykoterapiaryhmät huumeriippuvaisten äitien hoidossa:

-menetelmä ja alustavia tutkimustuloksia

Pirpana/Helsinki 8.5.2009

Lastenpsykiatri Ritva Belt
Tampereen kaupunki

Esitys jakaantuu kolmeen osaan

1. Tutkimus- ja hoitoasetelma
2. Terapia menetelmänä
3. Alustavia tuloksia (Transition to motherhood)
 - Aineisto kerätty
 - Tällä hetkellä käytettävissä suurin osa T1 (ennen interventiota) ja T2 (lapsi 4 kk) tuloksista
 - T3 (lapsi 12 kk) analyysi kesken

Tutkimus- ja hoitoasetelma

Taustaa menetelmälle

- Lasten ET- ja lasten ja aikuisten VET – ryhmäpsyko -terapeuttikoulutus (Suomen ryhmäpsykoterapia ry)
- Sijoitettujen lasten terapiat
- Ensimmäiset huumetaustaiset äiti-vauvapsykoterapia- ryhmät Löydä Timantit projektissa Lahdessa v. 2000
- Työnohjaajana Ritva Kajamaa
- Äideiltä ja vauvoilta saatu palaute
- Kiintymyssuhdeteoria

Mother-infant group psychotherapy as an intensive treatment in early interaction among mothers with substance abuse problems

Belt, R & Punamäki, R 2007

Julkaistu: Journal of Child Psychotherapy, 33(2)

**Hoidon vaikutus huumeriippuvaisten äitien
hyvinvointiin,
äiti-lapsi –suhteeseen ja lapsen kehitykseen:
Terapia- ja avohoidon tuloksellisuus**

Tutkimusta johtaa professori Raija-Leena Punamäki
TY, Psykologian laitos

Työryhmässä (RB –osio):
Ritva Belt, Tiina Posa, Marjukka Pajulo, Tuula Tamminen

Osallistujat

	T1 Ennen interventiota (loppuraskaus/ad lapsi 1kk)	T2 Intervention kuluessa (lapsi 4 kk)	T3 Intervention loppu (lapsi 12 kk)
Persoonaa & voimavarat	<ul style="list-style-type: none"> • Äidin kiintymystyyli & oma lapsuus (AAI) • Sosiaaliset verkot • Stressitekijät 		
Emootiot, vanhemmuus	<ul style="list-style-type: none"> • Vanhemmuuteen valmistautuminen (PI) • Coping 	<ul style="list-style-type: none"> • Vanhemmuuden kehittyminen • Haastattelu (PDI-R) • Coping 	<ul style="list-style-type: none"> • Emootioiden sisältö ja säätely • Coping
Mielenterveys	<ul style="list-style-type: none"> • Huumeet ja päihteet • Masentuneisuus (EPDS) • Vihamielisyys • Ahdistuneisuus • Positiiviset tunteet 	<ul style="list-style-type: none"> • Huumeet ja päihteet • Masentuneisuus (EPDS) • Vihamielisyys • Ahdistuneisuus • Positiiviset tunteet 	<ul style="list-style-type: none"> • Huumeet ja päihteet • Masentuneisuus • Vihamielisyys • Ahdistuneisuus • Positiiviset tunteet
Äiti-lapsi- vuorovaikutus		Äiti-lapsi- vuorovaikutus: (Care-index / EAS)	Äiti-lapsi- vuorovaikutus: (Care-index / EAS)
Lapsen kehitys	Psykologian (jatko-) opiskelijat		•Esikouluikään asti

Valintakriteerit ryhmiin

1. Loppuraskaus tai lapsi < 2 kk
2. Huumeiden käyttö raskausaikana tai enintään 2 v pitkäaikaisesta käyttöhistoriasta
3. Pyrkimys päihteettömyyteen (korvaushoito hyv.)
4. Hoitoallianssi, sisältäen verkoston ja huumeseulat
5. Motivaatio tutkia itseään ja päihteiden taustalla olevia ongelmia ja kehittyä äitinä

Intervention rakenne (äiti-vauvaryhmäpsykoterapia)

- Esityöskentely (3-5 tapaamista): haastattelut (sis. AAI ja PI = Pregnancy Interview), kotikäynti
- 2 terapeuttia (ryhmäpsykoterapeutti ja Päiväperhon työntekijä)
- 2-4 äiti-lapsidyadia/ryhmä
- Aloitus: Raskauden loppupuolelta 2 kk ikään
- 3 h x 20-24 tapaamista kerran viikossa
- Puhelinkontaktit 1 x vk ja hätätilanteissa saatavilla
- Tehdään kirjallinen sopimus huumesuoloineen

Lisätuki

- Verkosto, (Päiväperho)
- Yksilö- ja paritapaamiset tarv.
- Tarvittaessa intervallijakso laitoksessa terapian aikana

Äidin ensimmäinen tapaaminen

(ennen ryhmän alkamista/valinta-arvio)

- Ratkaiseva, koska **äidin kiintymyssuhde aktivoituu** voimakkaasti (Bowlby, 1988, Crowel, 2003, Guédénéy, 2008) (vrt. transferenssi)
- Mitkä ovat äidin aikaisemmat kokemukset saada apua?
- Mitä tämä paikka herättää äidissä, puskaradio?
- Uskaltaako asettua kontaktiin ja tutkia tuskallisiakin asioita?

Representaatiot

(Fonagy ym., 1991; Stern, 1995; Pajulo, 2004)

**yleistyneitä kokemusmuistoja aikaisemmista
vuorovaikutustilanteista, mielikuvia**

1. Omasta äidistä
2. Itsestä naisena
3. Itsestä tulevana äitinä
4. Syntyvästä vauvasta

Terapian avulla synnytetään uusia, positiivisia

AAI = Adult Attachment Interview

(George, Kaplan & Main, 1985)

- Toimii työkaluna
- Miten haastateltava reflektoi lapsuuden kokemuksiaan ja miten arvioi niiden vaikuttaneen itseensä ja vanhempana toimimiseen
- Mielen koherenssi
- Traumaa, menetykset
- Vetää hyvin ja nopeasti yhteen tarvittavan tiedon ennen terapiaa

AAI tutkimuksessa

- AAI ennustaa raskaana olevien naisten kiintymyssuhdetta lapseensa (1 v.) 70- 75 % (Fonagy ym., 1992; Van Ijzendoor)
- AAI –luokitus osoittautunut hyväksi ennustettaessa hyötymistä terapiasta (Fonagy ym., 1996)
- Tehty tutkimukseemme osallistuville äideille ennen terapiaryhmän alkamista

Äitien päihteiden käytön taustalla olevat mielenterveysongelmat

- **Depressio** (Luthar & Suchman, 2000;Pajulo ym., 2001)
- **Persoonallisuushäiriöt** (Haller ym., 2004)
- **Ahdistuneisuus** (Ashley ym., 2003)
- **Kaksisuuntainen mielialahäiriö ja itsetuhoisuus** (Ashley ym., 2003)
- **Posttraumaattinen stressihäiriö** (Najavits ym., 1997)
- **Psykooseksuaaliset- ja syömishäiriöt** (Ashley ym., 2003)
- **ADHD** (Brady & Sinha, 2005)

Kumulatiivinen stressi

(Conners ym., 2004; Knight, 2001)

- Itsesäätelyn keinot puutteelliset (Najavits ym. 1996)
- Taustalla fyysistä ja seks. kaltoinkohtelua
(Camp & Finkelstein, 1997; Conners, 2004)
- Vanhempien päihdeongelma, erot ja kuolemat
(Widom, Weiler & Gottler, 1999)
- Kesken jäänyt koulutus
- Köyhyys, velat, fyysiset sairaudet
- Rikollisuus, vankeustuomiot
- Vaihtuvat, kuormittavat parisuhteet
- Tuen puute omilta lähisukulaisilta

Säätelykyvyn merkitys

Allan Schore (2003)

Äidin raskauden aikaiseen ja synnytyksen jälkeiseen päihteiden käyttöön liittyvä **puutteellinen aggression hallinta** lisää lapsen riskiä kehittää disorganisoitunut (heikosti jäsentynyt/hämmäntynyt) kiintymyssuhde

Riski säilyy, vaikka äiti jatkaa ilman päihteitä

Möröt äidin ja vauvan välissä

- Äidin pelottava ja pelokas käytös
FR= Frightening & frightened behavior
(Hesse & Main, 2006)
- **Anomaalinen**, “kummitteleva”, epäsäännöllinen tai epävakaa (Maligan et al's. 2006) **käytös**
- Lapsen kannalta pelottavin /hämmäntävin on äiti, joka sisäisesti turvaton eikä ole käsitellyt menetyksiään ja traumojaan
- Vauva erityisen herkkä kokemaan äidin vihamielisyyttä (Crittenden, 1999)

Kiintymyssuhteen merkitys

(Fonagy ym., 1993; Main & Hesse, 1991)

- Lapsi vaarassa kehittyä kiintymissuhteeltaan **disorganisoiduksi (heikosti jäsentynyt/ hämmentynyt)**
(Jacobvitz et a., 2006; Main & Hesse 1990) ilman varsinaista kaltoinkohteluakin
- Onko äiti valmis kohtaamaan asiat selvänä ja valmis muuttamaan vanhoja reaktioitaan/strategioitaan vai pakeneeko hän vanhoihin tapoihin ja päihteisiin? → **transgenerational transmission (sukupolvien ketju)**
(Bernstein & Putnam, 1986)

Terapia/Menetelmä

Miten saada äidin kaaoksessa oleva mieli vauvan

Äiti-vauva- ryhmäpsykoterapian ajatuksia voidaan soveltaa

- Muiden moniongelmaisten äitien hoitamiseen
- Muihin lyhytkestoisiin terapeuttisiin äiti-vauvaryhmiin (esim. tukea antaviin)
- Pidempiin äiti-vauvaterapiaryhmiin
- Yhteisöhoitoon
- Kriisihoitoihin
- Lastensuojeluperheiden auttamiseen

Luodaan pakopaikka, ryhmä-äidin syli kohtalotovereille

20.5.2009

Ritva Belt

23

Vauva nostetaan keskipisteeseen -tyyliin: mitähän vauva tästä ajattelee?

Ryhmäistunnon sisältö

- 1. kerralla **instruktio** (ohjeistus): tarkoitus, säännöt, luottamuksellisuus, kirjallinen sopimus ja seulat
- Lyhytkestoisissa analyttisissä ryhmässä aina **selkeä tavoite** (Molnos, 1995)
- Rakenne ja sisältö vapaa, paitsi tarkkuus aloitus- ja lopetusajoissa
- **Lounas ja kahvi** tarjoillaan vauvojen hoidon ehdoilla
- Terapeutit palvelevat äitejä, äidit vauvojaan

Terapeutit

- Havainnoivat ja lukevat ennen kaikkea äitien ja vauvojen ei-kielellisiä (implisiittisiä) viestejä
- Toimivat **elävinä malleina tavallisesta, mutta sensitiivisestä äidistä**
- Vahvistavat äitien reflektiivistä kykyä (Fonagy, Slade 2002; M.Pajulo, 2006) tulkita lapsen viestejä oikein ja erottaa lapsen tarpeita omistaan
- Terapeutti käyttää empaattista kuvaamista ja ihmettelyä

Hoidon periaatteita...

(Brodén)

- Keskitytään ajankohtaisiin asioihin **here-and-now + 'tehdään retkiä lapsuuden maisemiin'** (osattava rajata!) ja palataan aina takaisin nykyhetkeen
- tuetaan äitiä vapautumaan vääristä suhdemalleista
- tuetaan kertomuksen kokoamisessa

Ryhmätulkinnat

(Bion, Klein, Ezriel, Carpelan etc)

- Käsitellään ryhmää ja sen puolia yksilönä suhteessa terapeuttiin tässä ja nyt
- Terapeutti kerää yhteen yleisiä keskusteluteemoja ja elekieltä
- Äidit ja vauvat tasavertaisia jäseniä
- Kukin voi sitten ottaa siitä itselleen sopivia osia
- Ryhmän ulkoinen todellisuus siirretään ryhmän sisäiseksi: opetellaan rauhassa **ajattelemaan ja tutkimaan asioita**

Vertaisryhmän merkitys

- Äideillä mahdollisuus jakaa raskaita kokemuksia, pelkoja ja häpeän tunteita
- Kohtalotoverit antavat toivoa ja rohkaisua
- Yhden häpeä on koko ryhmän häpeä ja yhden onnistumisesta saavat kaikki kunnian

Ryhmä äidin sylinä /hyvän isoäidin transferenssi

- Annetaan erilainen kokemus (Lyons-Ruth ym., 2004) = **kohdataan lapsi tarpeineen äidissä** (Guédeney, 2008)
- **Hoivataan hoivaajaa** hyväntahtoisessa, arvostavassa ja rauhoittavassa ilmapiirissä (Scheidlinger, 1982)
- Äiti uskaltautuu tutkimaan tuntematonta
- Äidin negatiivisten tunteiden vastaanotto avoimesti (Bion: Container) (Guédeney, 2008)
→ äidille paremmat keinot hallita tunteitaan

Kaapataan äidin mielihyväradat huumeilta vauvalle

- Mitä varhaisempi päihteidenkäytön aloitus, sitä voimakkaampi mielihyvän muistijälki (Berridge & Robinson, 2002)
- Vauva ja vanhemmuus keskeisiksi mielihyvän lähteiksi (Mayes, 2006)
- Tämä päihdeongelmaisilla äideillä vaikeaa (Pajulo & Kalland, 2006)
- Ryhmien äitien kertomaa: 'Äitiydestä humaltuminen',
- 'Vauva parasta mahdollista huumetta', 'vauva paras antabus'

Body languagen käyttö tärkeää

- Paraneminen mahdollista empaattisen samaistuksen ja (Schores, 2008) autenttisten 'kohtaamisen hetkien'' (Stern ym., 1998) kautta, jolloin **syntyy uusia representaatioita**
- Terapeutin tulee reagoida aidosti keskusteluissa, tunnistaa oma body language ja käyttää sitä rikkaasti (Brodén, 2007)
- Reaktiot kosketukseen tärkeitä, terapeutti esimerkkinä
- Vältettävä tunkeutuvaa käyttäytymistä
- Monilla äideillä fyysistä ja psyykkistä kaltoinkohtelua ja kokemus väärästä etäisyydestä toisen kanssa
- Toisinaan vauvan ja/tai äidin kevyt hieronta (Field, 2002)

Äidin oma kertomus

after second, more secure attachment

- Integratiivisen prosessin käynnistyminen mahdollistaa mielen koherenssin (eheys) ja autonomian lisääntymisen
- Kokemus itsen (kielteiset tunteet) ja oman elämän paremmasta hallinnasta
- Yksilökäynneillä, ryhmän päätyttyä tehdään loppulausunto yhdessä äidin kanssa
- se on 'diplomi' onnistumisesta, loppuun viedystä urakasta

Onnistunut interventio

1. Saadaan äidille positiivinen kokemus hoidosta (Suchman ym. 2005)
2. **Lapsi** on seurannassa ja tarvittaessa huostaanotto hallitumpi
3. Saadaan käsitys äidin päihdeongelman asteesta ja mielenterveysongelmista
4. Saadaan käsitys äidin ja lapsen (toisinaan myös vanhempien lasten) psyykkisen ja sosiaalisen tuen tarpeesta

Jatkokannattelu

- Kriittinen siirtymävaihe, jossa paljon kehitettävää
- Verkostossa sovitaan jatkohoidosta
- Toinen terapeuteista jää kannattelemaan äitiä ja lasta yksilöllisesti, kunnes selviää jatkohoidon tarve ja äidin turvalliseksi kokema työntekijä
- Päiväperhon avotyö, korvaushoito ym. palvelut, Mielenterveyskeskus, A-klinikka, NA-ryhmät, kolmannen sektorin palvelut (esim. seurakunnat)

Oma kokemukseni ryhmien äideistä ja vauvoista

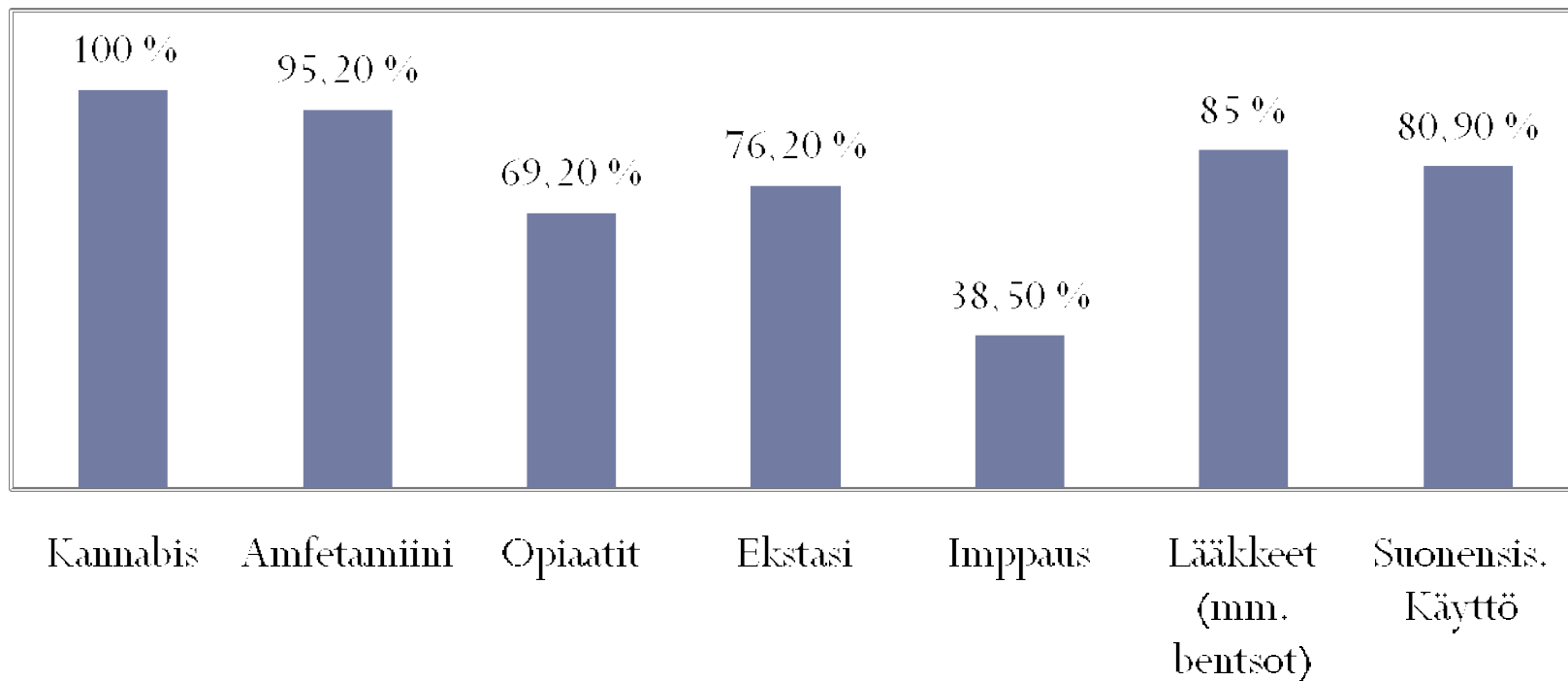
- Ryhmiini osallistuneista 35 äidistä yksi keskeyttänyt hoidon
- Sekä äidit että vauvat nauttivat ryhmistä
- Motivoituneita äitejä kannattaa hoitaa, he ovat kiitollisia autettavia
- Äidit joutuvat valitsemaan lapsen tai päihteet, toisinaan lapsen tai puolison
- Äitien viesti ollut: 'apu pitää tulla täysillä ja pitkään eikä työntekijät saisi vaihtua'
- Tarvitaan ainakin yksi sitoutunut 'isoäiti' ja päihteetön vertaisryhmä

Alustavia tuloksia (T1 – T2)

Huumeiden käyttö ennen raskautta

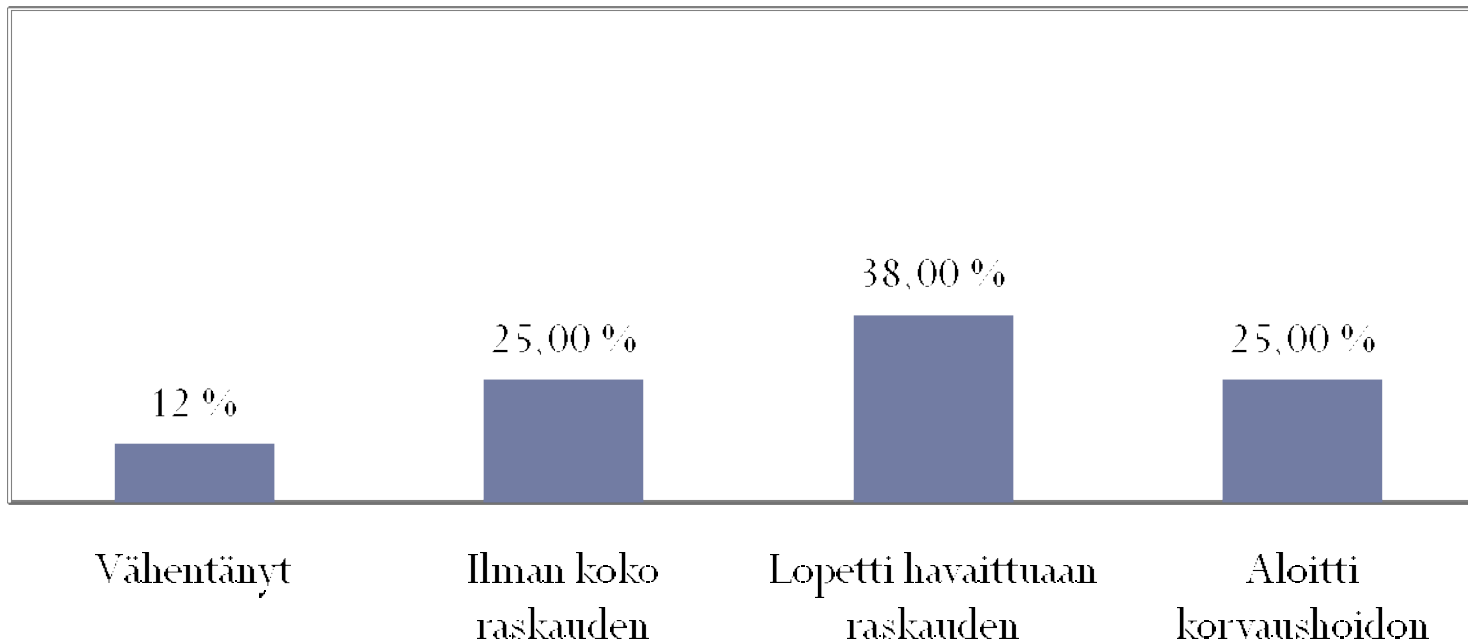
päihderyhmässä -myös kokeilut (itse ilmoitettu)

n=51

Huumeiden käyttö raskausaikana päihderyhmässä (T1: itse ilmoitettu)

n=44

T2 Lapsen ollessa 4kk: Ilmoitti käyttäneensä 15%
n=40

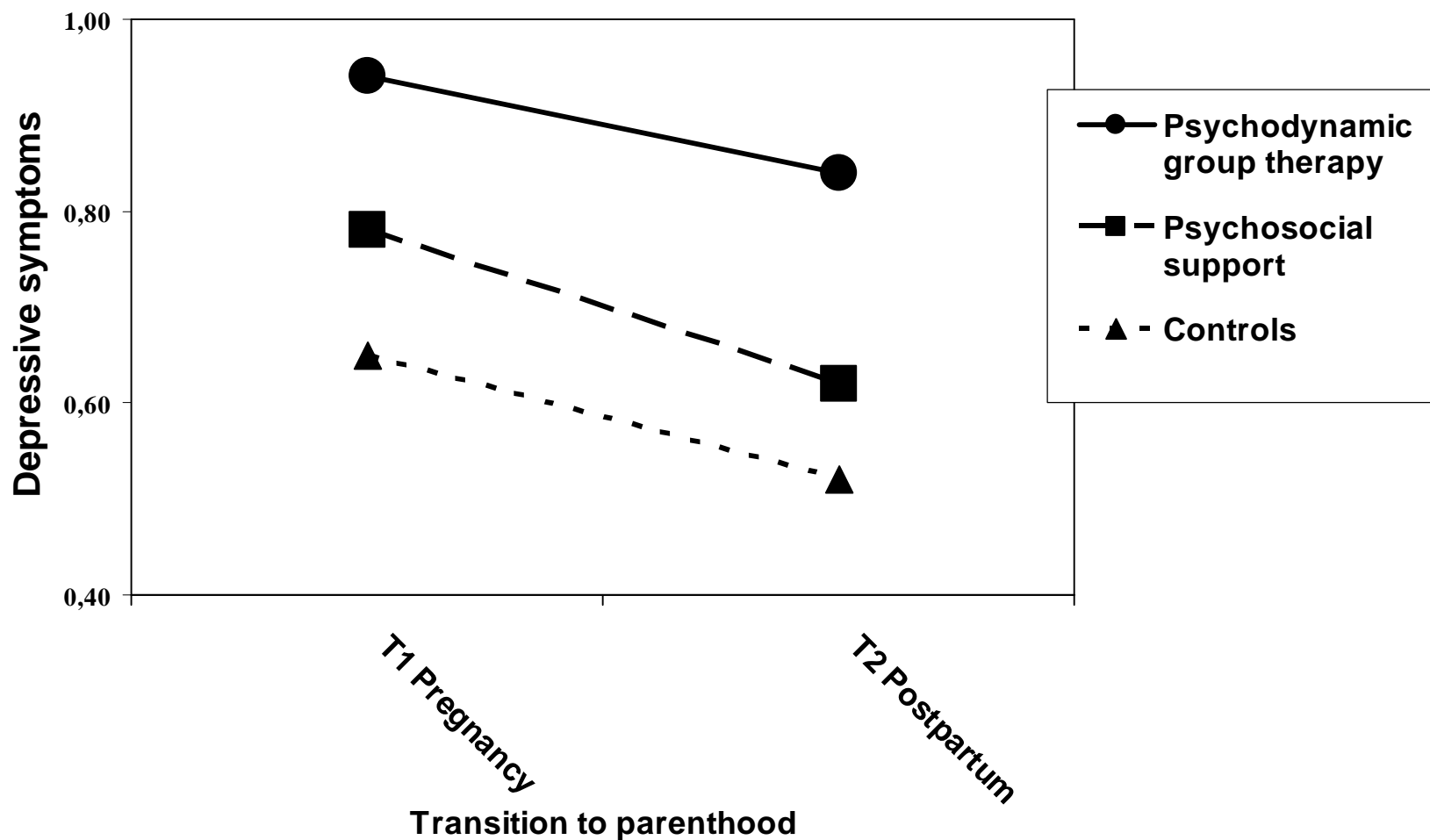
Keskeiset tulokset (T1-T2)

Transition to motherhood

Huumetaustaiset äidit vs kontrolliäidit raskausaikana:

- Raportoivat merkitsevästi enemmän
 - stressin kasaantumista
 - masentuneisuutta
 - vihamielisyyttä
- Saivat vähemmän sosiaalista tukea noidankehä:
ne, jotka eniten tarvitsivat tukea, saivat sitä vähemmän

Figure 1. Change in depressive symptoms from pregnancy to postpartum among substance abusing and control mothers

Keskeiset tulokset (T1-T2)

Transition to motherhood

Huumetaustaiset äidit vs. kontrolliäidit

- Käyttivät enemmän epätarkoituksenmukaisia selviytymiskeinoja stressitekijöiden yhteydessä:
 - voimakkaammin kieltämistä ja välttämistä
 - vähäisessä määrin tiedollista tulkitsemista
- Tarkoituksenmukaisten selviytymiskeinojen merkitys nousi huumeryhmässä suuremmaksi ennustettaessa esim. masentuneisuutta

- selviytymiskeinojen tukeminen ja psykososiaalisen tuen tarjoaminen tässä siirtymävaiheessa voivat vähentää päihdeäidin negatiivisen taakan siirtymistä lapsen kannettavaksi